

Onderwerp

Voortgang Nationaal Programma Ruimte voor Defensie

Kern mededeling:

De Staatssecretaris van Defensie heeft de Tweede Kamer geïnformeerd dat de planning voor het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) is aangepast. Naar verwachting wordt nog wel voor de zomer van 2024 een informatie/gebiedsbijeenkomst per provincie gehouden over de voorlopige uitkomsten van het MER-onderzoek. De besluitvorming door het (nieuwe) kabinet over het ontwerp-NPRD schuift met 3 tot 6 maanden op naar eind 2024/begin 2025. Daarmee wordt geen invulling gegeven aan onze wens om vast te houden aan de planning, gelet op de impact in het veld en de helderheid die gewenst is.

Mededeling:

Vanaf 18 december 2023 tot en met 12 februari 2024 lag de Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het NPRD ter inzage. Hierover bent u op 7 februari in de commissie RND geïnformeerd en is de voorgenomen zienswijze besproken. In totaal heeft het ministerie van Defensie ruim 2.200 zienswijzen ontvangen. Naar verwachting zal het kabinet in mei 2024 de Nota van Antwoord vaststellen. Hierin staat de reactie op de ingediende zienswijzen. Deze Nota van Antwoord en de voorlopige uitkomsten van het MER-onderzoek zijn input voor de gebiedsbijeenkomsten die het ministerie van Defensie in elke provincie wil houden. Voor het vervolg geeft de staatssecretaris de volgende planning:

- juni/juli 2024 per provincie een gebiedsbijeenkomst;
- na het zomerreces bepaalt het (nieuwe) kabinet de voorlopige voorkeurslocaties. Hierna vindt bestuurlijk overleg plaats met de provincie en de desbetreffende regio;
- eind 2024/begin 2025 ontwerp NPRD inclusief voorkeurslocaties ter inzage.

Bijlagen

Naam bijlage:	eDocs nummer:	Openbaar in de zin van de Woo (ja/nee aangeven)
Kamerbrief voortgang NPRD	3245778	ja
Zienswijze provincie Flevoland	3212231	ja

Registratienummer

3245769

Datum

19 maart 2024

Expertiseteam

ETGO

Openbaarheid

Openbaar

Portefeuillehouder

Reus, J. de

Ter kennisname aan PS en
burgerleden

> Retouradres Postbus 20701 2500 ES Den Haag
de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Bezuidenhoutseweg 67
2594 AC Den Haag

Ministerie van Defensie

Plein 4
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Onze referentie

2024009529

*Bij beantwoording, datum,
onze referentie en
onderwerp vermelden.*

Datum Klik of tik om een datum in te voeren.
Betreft Stand van zaken Nationaal Programma Ruimte voor Defensie

Geachte voorzitter,

In december 2023 heb ik uw Kamer de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) gestuurd voor het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) (Kamerstuk 36 124, nr. 38). Aanleiding voor dit programma is dat Defensie nu meer dan in de afgelopen decennia in staat moet zijn alle drie de (grond)wettelijke taken volwaardig uit te kunnen voeren. Dit leidt ook tot een toename van militaire activiteiten in Nederland die ruimte vragen. Met het NPRD brengt Defensie de urgente ruimtelijke behoefte in kaart en stemt die af met andere nationale ruimtelijke opgaven.

De NRD vormt de inhoudelijke start van de aangekondigde plan-m.e.r. procedure. Het maakt inzichtelijk op welke specifieke locaties de komst of toename van defensieactiviteiten wordt onderzocht en, waar aan de orde, locatiealternatieven in kaart worden gebracht. De notitie heeft tot en met 12 februari jl. ter inzage gelegen. Op basis van de ontvangen zienswijzen, ruim 2.200 in totaal, wordt het onderzoek naar de effecten op de leefomgeving verrijkt en uitgevoerd.

Burgers, bedrijven, andere overheden en belangenorganisaties hebben veel en goed gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot inspraak op de NRD. Ik ben hier blij mee. Het toont de betrokkenheid aan van insprekers bij de opgave waar Defensie voor staat, maar ook de bezorgdheid over de effecten op lokaal niveau. Deze inspraak is van wezenlijk belang voor verrijking, begrip en draagvlak bij het bepalen van voorkeurslocaties door het kabinet. Ik wil dan ook zorgvuldig omgaan met alle ontvangen zienswijzen. Gelet op het grote aantal vraagt dit meer tijd dan eerder gedacht. Die tijd neem ik.

Ik verwacht dat eind mei de Nota van Antwoord door het kabinet kan worden vastgesteld. Vervolgens worden in juni door heel Nederland gebiedsbijeenkomsten georganiseerd. In deze bijeenkomsten licht Defensie toe op welke onderdelen het onderzoek naar aanleiding van de Nota van Antwoord is aangevuld en worden de resultaten tot dan toe uit het milieuonderzoek gedeeld. In deze gebiedsbijeenkomsten is er ruimte voor deelnemers om aanvullende inzichten mee te geven.

Op basis van deze brede participatie en het milieuonderzoek zal het kabinet na het zomerreces de voorlopige voorkeurslocaties bepalen. Na bestuurlijk overleg met de medeoverheden in het najaar verwacht ik dat eind 2024/begin 2025 het kabinet de finale voorkeurslocaties kan vastleggen en, als onderdeel van het ontwerp van de Nationale Beleidsvisie, ter inzage kan leggen.

Op basis van deze tweede inspraakronde zal opnieuw een Nota van Antwoord worden opgesteld en kan de Nationale Beleidsvisie op onderdelen worden aangepast. De Beleidsvisie en Nota van Antwoord zullen dan aan uw Kamer worden aangeboden. Overigens zullen ook de verschillende deelproducten daarvoor, de eerste Nota van Antwoord, de verslagen van de gebiedsbijeenkomsten en de ontwerp Nationale Beleidsvisie Ruimte voor Defensie, ter kennisname aan uw Kamer worden toegestuurd.

Hoogachtend,

DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

mr. drs. C.A. van der Maat

Directie Materieel, Vastgoed, Leefomgeving en
Duurzaamheid
Ministerie van Defensie
Postbus 20701
2500 ES 'S-GRAVENHAGE

Verzenddatum

09 FEB. 2024

Bijlagen

1

Uw kenmerk

Ons kenmerk
3212231

Onderwerp

Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, Notitie Reikwijdte en
Detailniveau

Geachte lezer,

Uw Ministerie heeft van 18 december 2023 tot en met 12 februari 2024 de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) en het Participatieplan voor het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) ter inzage gelegd. De NRD en het Participatieplan geven ons aanleiding het volgende op te merken.

Voor de locatiekeuzen in het kader van het NPRD vragen wij aandacht voor afstemming met andere opgaven in Flevoland, een meer evenwichtige ontwikkeling van Flevoland en de communicatie en participatie. Deze worden hierna toegelicht. In de bijlage bij deze brief geven wij een aantal meer technische opmerkingen die betrekking hebben op het MER-onderzoek.

Afstemming met andere opgaven, bijdrage aan een meer evenwichtige ontwikkeling van Flevoland

De provincie Flevoland onderschrijft het essentiële belang van het garanderen van onze nationale veiligheid en ziet derhalve het belang van een goed functionerende Defensie en sluit haar ogen niet voor de betekenis die Flevoland kan hebben bij nationale opgaven. In de beoordeling van mogelijke ontwikkelingen kijken wij daarbij met name of deze passen bij de kracht en kenmerken van het gebied.

De provincie is aangelegd voor een goede ontwikkeling van Nederland. Lag het accent voor Flevoland oorspronkelijk op voedselproductie, later kwamen daar andere opgaven zoals woningbouw bij. Wij hechten nog steeds veel waarde aan de landbouw in onze provincie en de rol die onze agrariërs hebben op het gebied van voedselzekerheid.

De provincie is nu geen onbeschreven blad meer en naast een mogelijke opgave voor Defensie, zijn er andere opgaven die een plek moeten krijgen in Flevoland. Denk aan woningbouw, energie, klimaat, natuur, water en bodem en de toekomstbestendige landbouw. Niet alles kan hier nog zomaar.

Daarbij komt ook dat de ontwikkeling in het verleden niet altijd evenwichtig was, waardoor we in Flevoland nu specifieke vraagstukken hebben. Zo is de bijdrage aan de woonopgave helaas niet gepaard gegaan met de daarbij benodigde werkgelegenheid en voorzieningen. Sterker, soms is het voorzieningenniveau nog afgenomen zoals bij de ziekenhuizen. De onevenwichtige ontwikkeling

leidt er ook toe dat het woon-werkverkeer niet in balans is.

In het kader van het MIRT is dan ook aangegeven dat Rijk en regio zich naast woningbouw en bereikbaarheid ook inzetten op het stimuleren van de werkgelegenheid om de eenzijdige pendel richting het oude land tegen te gaan en inzetten op het voorzieningenniveau waaronder het aanbod van hoger (technisch) onderwijs (TK brief met kenmerk IENW/BSK-2022/27168). Wij gaan er vanuit dat, als het nieuwe kabinet een besluit neemt over het invullen van de ruimtebehoeften van Defensie, ook nadrukkelijk gekeken wordt hoe daarmee kan worden bijgedragen aan een evenwichtige ontwikkeling van een samenleving in onze provincie.

De opgave vanuit Defensie komt (grotendeels) neer in het landelijk gebied en zal dan ook ingebed moeten worden in de aanpak en sturingsfilosofie die voor het landelijk gebied wordt voorgestaan. In dat verband wijzen we op het hanteren van de structurerende keuzes van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (waaronder die voor een zorgvuldige omgang met landbouwgrond) en een gebiedsgerichte aanpak, zodat ook meekoppelkansen zoveel mogelijk benut kunnen worden. Gelet op het feit dat de Defensie-activiteiten (vooral) in het landelijk gebied terecht komen en dus gevolgen hebben voor de huidige landbouwactiviteiten, dringen wij aan om ook een landbouweffectrapportage uit te laten voeren.

Bij de meekoppelkansen kijken wij naar zowel kansen voor de fysieke leefomgeving als kansen voor sociaal-economische ontwikkeling. De gebiedsgerichte aanpak voor het landelijk gebied in Flevoland krijgt de komende tijd meer vorm. Om de meekoppelkansen goed in te kunnen vullen, willen wij zo spoedig mogelijk overleg als duidelijk is dat Flevoland in beeld blijft voor een van de ruimtebehoeften van Defensie. In dat overleg willen wij meekoppelkansen nader duiden en verkennen.

In de NRD zijn locaties genoemd die in het MER worden onderzocht. Wij bekijken die vanuit het oogpunt of de beoogde invulling van die locaties een bijdrage kan leveren aan een meer evenwichtige ontwikkeling van Flevoland, in het bijzonder werkgelegenheid, en een goede leefomgeving voor de Flevolandse samenleving.

Daar hoort ook bij dat gelet moet worden op de interferentie met andere (Rijks)trajecten en gevoeligheden die daaruit voort zijn gekomen.

De doorontwikkeling van Luchthaven Lelystad is van belang voor de werkgelegenheid binnen Flevoland. In de afgelopen periode is hier stevig in geïnvesteerd om de doorontwikkeling mogelijk te maken. Wij zijn in afwachting van besluitvorming door een nieuw kabinet.

In dat kader merken we op dat voor laagvliegen met helikopters een locatie in Flevoland wordt genoemd. Een nieuw laagvlieggebied voor helikopters boven Flevoland mag niet leiden tot een beperking van de luchtzijdige ontsluiting van Lelystad Airport en/of tot een verslechtering voor de omgeving. Dat geldt zowel voor de huidige luchthaven als de doorontwikkeling van de luchthaven. Verder ligt in de aangeduide locatie voor het laagvlieggebied het Werelderfgoedgebied Schokland. Niet duidelijk is wat de effecten van een laagvlieggebied hierop zijn. De laagvlieggebieden (en de routes ernaartoe) mogen de ontwikkeling van natuur en woningbouw niet belemmeren.

De opgave voor een corridor voor drones richting Marknesse sluit aan bij de door ons voorgestane ontwikkeling van het MITC te Marknesse.

Voor een eventuele kazerne en voor munitieopslagen geldt dat hiervoor gronden nodig zijn die nu worden gebruikt voor agrarische doeleinden. Echter, voor het benutten van de agrarische gronden voor andere doeleinden dan agrarische dient naar onze mening sprake te zijn van een duidelijke meerwaarde voor het gebied. Immers, ook voedselzekerheid en de ontwikkeling van een meer evenwichtige samenleving in Flevoland, staan bij ons hoog op de agenda. Met Provinciale Staten is afgesproken dat er een zorgvuldige afweging plaatsvindt over herbestemming van landbouwgrond. Mocht het kabinet kiezen voor concentratie van ondersteunende eenheden in een nieuwe kazerne, dan zien wij wel mogelijkheden om daarmee ook invulling te geven aan de afspraken die in het kader van het MIRT zijn gemaakt. Dit is tevens in lijn met de motie die Provinciale Staten in

december 2019 hebben aangenomen inzake een nieuwe kazerne voor het korps mariniers. Bij de locatiekeuze vragen wij aandacht voor de effecten op de omliggende infrastructuur en het energieprofiel van het gebied.

De onderbouwing van eventuele locaties voor munitieopslag in Flevoland behoeft verduidelijking. Het komt ons voor dat de munitieopslagen nauwelijks werkgelegenheid met zich meebrengen en daarnaast lijken de te onderzoeken locaties voor munitieopslagen niet logisch, mede gelet op de nabijheid van (primaire) dijken en bruggen. Voor eventuele munitieopslag in Flevoland wordt een betere onderbouwing van de locatiekeuze verlangd en inzicht in de meerwaarde voor het gebied.

Verder merken wij op dat in de NRD ook locaties worden benoemd die niet nader gespecificeerd zijn, zoals landbouwtransitiegebieden en civiele luchthavens. Wij verzoeken u ons proactief te informeren als een Flevolandse locatie wordt toegevoegd aan het milieu-effectonderzoek.

Proces, communicatie en participatie

De opgaven van Defensie zijn niet geheel nieuw.

Eerder is vanuit het Ministerie van Defensie een traject voor een nieuwe kazerne gestart waarvoor ook een voorlopige voorkeurslocatie nabij de Nijkerkerbrug in Zeewolde is genoemd. Met de huidige NRD wordt niet gestart met een blanco situatie en er zal rekenschap gegeven moeten worden voor het tot nu toe doorlopen traject. De zittende ondernemers in het gebied van de voorlopige voorkeurslocatie verkeren vanaf december 2022 in onzekerheid en ervaren nu al geruime tijd beperkingen bij gewenste investeringen door schaduwwerking voorafgaand aan de mogelijke ontwikkeling.

Met de publicatie van de NRD is duidelijk geworden dat er meer ruimtebehoeften zijn waarvoor naar Flevoland gekeken wordt. Dit heeft als gevolg dat de onzekerheid en mogelijke beperkingen voor meerdere (agrarische) ondernemers geldt. Wij verzoeken u dan ook de periode van onzekerheid zo kort mogelijk te laten zijn en de gevolgen voor mogelijke getroffen te compenseren. In uw planning geeft u aan dat het vierde kwartaal het NPRD wordt vastgesteld. Wij zien graag dat zo snel mogelijk duidelijkheid over de locatiekeuzen wordt gegeven en dat eind 2024 door u als deadline wordt gehanteerd.

In het traject voor een nieuwe kazerne zijn afspraken gemaakt over het vooraf informeren van de zittende ondernemers in het gebied van de voorlopige voorkeurslocatie, over nieuwe stappen. Wij gaan er vanuit dat deze afspraak gestand wordt gedaan, ook in het vervolgtraject in het kader van het NPRD.

Onder de Flevolandse agrariërs zitten meerdere agrariërs die al een keer zijn verplaatst vanwege andere (nationale) belangen. Vanwege de opgaven die nu spelen – waaronder Nota Ruimte, Nationaal Programma Landelijk Gebied en Programma Ruimte voor Defensie – kan voor hen nu (weer) de vraag komen of zij vanwege het voortbestaan van hun bedrijf willen verplaatsen, of dat zij op een andere manier hun bedrijf gaan voortzetten. Grond speelt daarin een cruciale rol. Ook in Flevoland is grond schaars en de RVB heeft veel grond in Flevoland in eigendom.

In het kader van omgevingsmanagement vragen wij dan ook aandacht voor de positie van de zittende ondernemers en de rol van de RVB. De provincie is van mening dat de prioritering voor inzet van gronden niet slechts aan het RVB is.

Daarnaast vinden wij – en constateren wij dat de agrariërs het belangrijk vinden – dat, mochten zij toch stoppen met (een deel van) hun activiteiten, de ruimte die daarmee ontstaat in het kader van stikstof, ten goede komt aan de Flevolandse opgave inzake stikstof en de PAS-melders. Gelet op de opgave voor stikstof in Flevoland is dit ook noodzakelijk om invulling aan de Flevolandse opgave stikstofreductie te geven.

Als provincie Flevoland hechten wij zeer aan een tijdig, transparante en zorgvuldige participatie-aanpak. Wij gaan er dan ook vanuit dat u de plannings en afspraken zoals opgenomen in het

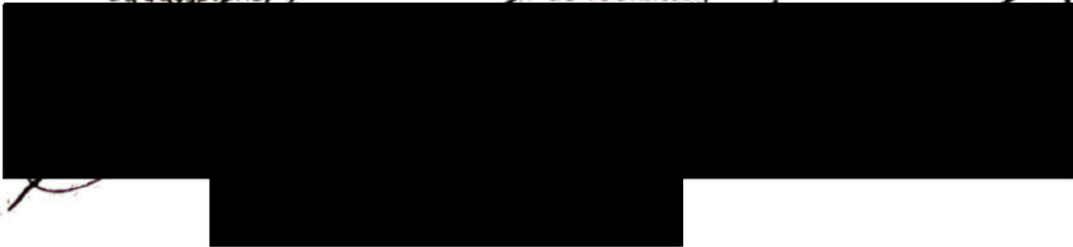
participatieplan aanhoudt. Daarin is ook aangegeven dat in het tweede kwartaal van 2024 per provincie een participatiebijeenkomst wordt gehouden. Wij stellen zo een bijeenkomst waarin de eerste uitkomsten van de onderzoeken worden gedeeld en getoetst zeer op prijs.

Gelet op het voorgaande treden wij graag nader in overleg over het vervolg.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Flevoland,
de secretaris,

de voorzitter,

Bijlage: aandachtspunten voor het m.e.r.-onderzoek

Voor de te verrichten onderzoeken vragen wij aandacht voor het volgende.

Er zijn ontwikkelingen waarover inmiddels besluiten zijn genomen of die zich inmiddels meer uitkristalliseren. Denk aan de ontwikkeling van luchthaven Lelystad, maar bijvoorbeeld ook aan verstedelijkingslocaties, infrastructuur en natuurontwikkeling. Deze zijn of worden binnenkort neergelegd in de omgevingsvisies van de mede overheden.

Meerdere Defensie-activiteiten genereren bepaalde verkeersstromen en hebben bepaalde energiebehoeften. Wij verzoeken u de effecten op de omliggende infrastructuur en het energieprofiel van het desbetreffende gebied in kaart te brengen.

Voor een aantal ruimtebehoeften wordt aangegeven dat het niet wenselijk is dat deze onder of nabij (niet-militaire) vliegroutes liggen en/of dat niet gewenst is dat er obstakels zijn. M.b.t. obstakels wijzen wij op de locaties waar windmolens staan en de locaties waar hoogspanningsmasten staan, dan wel hoogspanningsmasten komen vanwege een nieuwe 380.kV-verbinding waarvoor vanuit het Rijk een procedure loopt.

Met betrekking tot de vliegroutes wordt opgemerkt dat er verschillende routes zijn vastgelegd en dat er onderzoek gaande is vanwege het Programma Luchtruimherziening en vanwege de benodigde verplaatsing van het oefengebied voor nood- en voorzorgslandingen. Daarmee zijn van belang:

- Huidige luchtruim en routes Lelystad Airport (routeset B+ en aansluitroutes)
- Toekomstig luchtruim en routes Lelystad Airport (Programma luchtruimherziening)
- U-space (luchtverkeersleiding onbemande luchtvaart)
- Restricted Area NLR RPAS TESTCENTRUM LOW (EHR66) Ground-1500ft
- Temporary Segregated Area KRAGGENBURG (EHTSA67) Ground-1200ft
- Zweefvliegclub NOP Voorsterweg 21, Marknesse
- Alternatieve locatie oefengebied nood- en voorzorgslandingen (I&W)

Wij merken op dat het Unesco Werelderfgoedgebied Schokland is gelegen in de te onderzoeken locatie voor een laagvlieggebied voor helikopters. Graag zien wij onderzocht welke effecten een laagvlieggebied op het Werelderfgoedgebied kan hebben.

Graag zijn wij de eventuele effecten van de laagvlieggebieden (en de routes ernaartoe en vandaan) voor woningbouw en natuur.

Voor de munitieopslagen is in de NRD aangegeven dat bereikbaarheid over de weg en over het water belangrijk is. In dat kader vragen wij aandacht voor de bevaarbaarheid van onder meer de randmeren en mogelijke impact voor de veiligheid op de routes van en naar de opslagen.

Met betrekking tot opslag en werken met munitie gaat het ook om calamiteiten die weliswaar eenmalig of zeer sporadisch voorkomen, maar wel grote gevolgen op de omgeving hebben. Hiervoor lijken in ieder geval de bovengrondse gevolgen in beeld te worden gebracht. Wij vragen u ook om aandacht te hebben voor de ondergrondse gevolgen. Immers, ook in de bodem en het water doet zich in zo'n geval een drukgolf voor. Ons is niet duidelijk of dit effecten heeft op waterkeringen/dijken en boringsvrije zones (die zijn ingesteld vanwege de grondwaterbeschermingszones).

In zijn algemeenheid wordt voor de Defensie-activiteiten aandacht gevraagd voor de mogelijke effecten op de stiltegebieden die Flevoland kent: Kuinderbos (Noordoostpolder), het Roggebotzand (Dronten) en de 'stille kern' van het Horsterwold (Zeewolde). In de NRD zijn in de nabijheid van de stiltegebieden locaties voor munitieopslagen, een laagvlieggebied voor helikopters en een kazerne.

genoemd. Daarnaast vragen wij aandacht voor de mogelijke effecten van het gebruik van de routes van en naar die locaties en de corridor voor drones naar Marknesse op de stiltegebieden.

Naast directe effecten van een Defensie-activiteit op flora en fauna, verzoeken wij u ook rekening te houden met de indirecte effecten zoals de kans op verkeersslachtoffers.

In het beoordelingskader is een hoofdthema Raakvlakken. Het thema dat daarbij hoort is interferentie met Rijksbelangen. Hier zou ook de interferentie met de belangen van de mede overheden bij horen. Wellicht dat hier ook een bijeenkomst over de voorlopige uitkomsten van de onderzoeken aan gewijd kan worden, naast de al genoemde participatiebijeenkomst per provincie in het tweede kwartaal van 2024.

In de NRD is aangegeven dat gelet wordt op aspecten van brede welvaart. Daartoe horen ook (sociaal-) economische aspecten. Graag zien wij dat ook de effecten aan inkomsten voor een gebied in beeld worden gebracht. Vanwege de ligging in het landelijk gebied vragen we in het bijzonder aandacht voor een landbouweffectrapportage.

Voorts vragen wij u aandacht te besteden aan mogelijk cumulatieve effecten.